

Danijela BRANKOVIĆ*

APEX-PROJECT: ARCHIVES PORTAL EUROPE NETWORK OF EXCELLENCE

Izvleček:

APEX-Project: Archives Portal Europe network of excellence

Evropski arhivski portali omogočajo krepitev mednarodnega sodelovanja med arhivi in spletni dostop do evropskih kulturnih virov. APEX-projekt: Archives Portal Europe network of excellence je evropski projekt s prvenstvenim ciljem omogočiti spletno predstavitev arhivskega gradiva držav članic EU. APEX projekt je bil prijavljen leta 2011 je z delom začel leta 2012, končati pa se mora do marca leta 2015. Njegov cilj je širjenje, poglobljanje in razvoj obstoječe iniciative za povečanje kvalitete in količine digitalnih arhivskih vsebin na Arhivskem portalu Evrope in na Europeana. Zgodovinski arhiv Beograda prav tako aktivno sodeluje v projektu in je na poti, da svoje digitalne vsebine predstavi na portalu.

Ključne besede:

Arhivski portal Evrope (APENet), projekt APEX, Europeana, spletni dostop do kulturnih virov, Zgodovinski arhiv Beograda

Abstract:

APEX-Project: Archives Portal Europe network of excellence

European Archives portals enables recruitment of international cooperation among the archives, as well as online access to cultural resources of Europe. APEX Project: Archives Portal Europe network of excellence is a European project that aims primarily to provide internet presentations of archives kept by the member states of the European Union. Apex project, registered in 2011, started in 2012 and should be completed by March 2015, aims to expand and enhance existing initiatives by increasing the quality and quantity of digital archival content on the European Archives portal. Historical Archives of Belgrade has also actively participated in the project and tends to present its digital content on the Portal.

Key words:

Archives Portal Europe (APENet), APEX-Project, Europeana, online access to cultural resources of Europe, Historical Archives of Belgrad

1 UVODNE NAPOMENE

Granice evropskih država su se tokom istorije menjale. Njihov razvoj je bio u isto vreme i osnova za utemeljivanje sličnosti i razlika evropske istorije i istorije pojedinačnih evropskih zemalja, što istoriju čini i posebnom i interesantnom. Realizacijom projekta zajedničkog predstavljanja arhivske građe nastale u svetlu ovih istorijskih i političkih događaja omogućeno je da APEX - projekat svojim korisnicima ponudi mogućnost poređenja nacionalnog i regionalnog razvoja dovođenjem istih u međusobni odnos, a samim tim predstavlja i panevropski okvir za razumevanje novonastalih razvojnih tokova. Evropska unija (u daljem tekstu: EU) je postavila kao

* Danijela Branković, arhivski savetnik, Arhiv Vojvodine, Dunavska 35, 21000 Novi Sad, Srbija, kontakt: danijela.b@arhivvojvodine.org.rs.

jedan od prioritarnih zadataka digitalizaciju arhivskih fondova u cilju očuvanja kulturne baštine Evrope i njeno nesmetano korišćenje.

Cilj rada je da se pokaže sve čvršće povezivanje i preplitanje arhivske delatnosti i informatike, posebno u domenu primene komunikacionih mrežnih tehnologija - Interneta i njegovog najraširenijeg servisa Web-a (*eng. World Wide Web - www*). Web tehnologija pruža neograničenu mogućnost komunikacije i nudi uslove za brži pristup raznim informacijama u cilju istraživanja arhivske građe, a sve svrhu zadovoljavanja novog profila korisnika arhivske građe tzv. "digitalnog" korisnika arhivske građe (Pejović, 2010).

2 ARHIVSKI WEB PORTAL

Arhivski Web portal ili internet portal je objedinjeno mesto pristupa informacijama iz većeg broja izvora, u našem slučaju arhiva, kojeg čini više različitih, logički povezanih aplikacija koje su zajedničke većem broju korisnika arhiva. U mnogim zemljama postoje arhivski portali koji nude informacije o arhivima i arhivskoj građi, a mogu predstavljati regionalne ili tematske verzije portala. Svi oni, pak nude informacije o arhivima kao što su: adresa arhiva, web stranica arhiva i pregled arhivske građe posredstvom *online* informativnih sredstava.

Glavna odlika internet portala je mogućnost brzog i jednostavnog ažuriranja objavljenog sadržaja, što je lako izvedivo i bez posebnog tehničkog znanja. Na taj način portal uvek može sadržavati nove ponude arhiva, stalno ažurirane nove vesti i sadržaje u vezi sa arhivom. Osnovne karakteristike internet portala su:

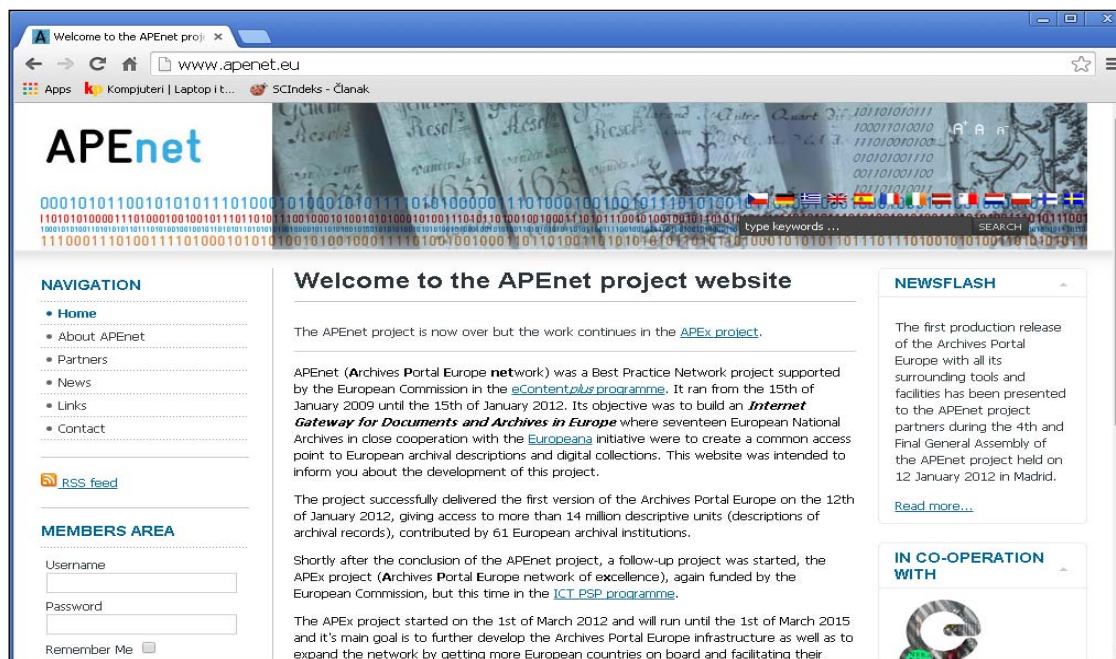
- prostorno neograničena raspodela podataka,
- decentralizacija stvaranja informacija,
- poboljšana komunikacija i saradnja između korisnika,
- objedinjen, trenutni pristup svim različitim informacijama.

Internet portali imaju za prevashodni cilj da zadovolje potrebe korisnika, te da arhivsku građu učine što pristupačnijom. Osnovni cilj je kako najbolje, najjednostavnije i najbrže dati traženu informaciju o arhivskoj građi svakom korisniku. Svi planirani poslovi vode u pravcu da se arhivska građa stavi na raspolaganje zainteresovanim istraživačima, a u formi koja omogućava brz i jednostavan pristup podacima.

Pronalaženje dokumenata digitalizovane arhivske građe obezbeđeno je „*Findsystem*“-om, koji je sadržan u samom modelu digitalizacije. Pretraživanje je uglavnom moguće ostvariti lično ili putem Interneta. U te svrhe su od velike koristi *online* informativna sredstva.

3 ARHIVSKI PORTAL EVROPA (APENET) 2009–2012.

Šta se dešavalo ranije?

Slika 1: Arhivski portal Evropa (izvor: sa web stranice APENet - projekta)

Arhivski portal Evropa (*Archival Portal Europa*, Internet 2) je evropski projekat¹ financiran od strane Evropske komisije i projekta (eContentplus) koji ima za cilj prvenstveno da podstakne nastajanje internet portala evropskih arhiva, a samim tim i omogući internet prezentaciju arhivske građe zemalja članica EU (slika 1). U radu projekta koji je započeo 15. januara 2009. godine, a okončan januara 2012. godine učestvovalo je 19 nacionalnih arhiva širom Evrope. Realizacija projekta rađena je u kooperaciji sa fondacijom Europeana (*Europeana*)², a sve u cilju zajedničkog pristupa arhivskoj građi širom Evrope (digitalizovanoj arhivskoj građi) i njenom lakšem pronalaženju. Marta 2012. godine projekat je nadograđen projektom APEX, koji se smatra sledbenikom prethodnog projekta.

Projekat (u daljem tekstu: APENet projekt) iniciran je od strane *European Board of National Archivists* (EBNA) 27 država članica, a realizovan u kooperaciji nekoliko evropskih zemalja: Španije, Francuske, Holandije, Nemačke i Švedske (PMT).³

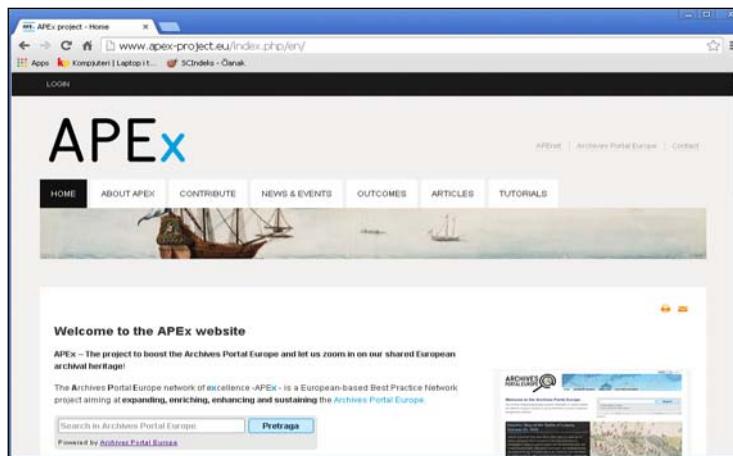
¹ Best Practice Project.

² Projekat Europeana <http://www.europeana.eu/portal/> započeo je uz podršku Evropske Unije da na jednom mestu, preko jedne pristupne tačke na internetu, objedini evropsku kulturnu i naučnu baštinu koja se nalazi u hiljadama institucija širom kontinenta. Ovaj projekat danas se smatra osnovnim internet portalom za pregled kulturne baštine Evrope od najranijih vremena do 21. veka i trenutno se u njemu nalazi preko 20 miliona digitalnih objekata i zapisa. Svake godine održava se godišnja Europeana konferencija u drugoj evropskoj državi. Ove godine spojene su Europeana konferencija i 6. nacionalni kongres javnih biblioteka Španije, u gradu Burgosu, gde je otvorena i nova zgrada gradske biblioteke. Na ovoj konferenciji biće predstavljeni najnoviji projekti i inicijative digitalizacije bibliotečke građe, sa naglaskom na radu javnih biblioteka u cilju boljeg predstavljanja svojih lokalnih zajednica i zavičajne kulturne baštine. Europeana digitalna biblioteka je postala deo bibliotečke mreže koju čini 100 javnih biblioteka Evrope. Srbija i njena kulturna baština zastupljeni su u Europeani putem članstva Narodne biblioteke Srbije, koja je deo svoje najstarije i najvrednije digitalizovane kolekcije, poput Miroslavljevog jevanđelja, već uključila u Europeana kolekcije. Dostupno 25. novembra 2014. na web stranici <http://www.srpsko-rusko.com/kultura/cacanska-biblioteka-na-konferenciji-europeana>, Internet 1.

³ Projekt Management Team.

4 PROJEKAT APEX 2012–2015.

Šta se dešava danas?

Slika 2: APEx - projekat (izvor: sa web stranice APEx - projekta)

APEnet projekat ima, kao što je već napomenuto, svog sledbenika u APEx projektu - the Archives Portal Europe network of excellence, Internet 3 (slika 2), koji trenutno okuplja mnoge nacionalne arhive u Evropi i ICARUS (International Centre for Archival Research, Internet 5).⁴ Projekat, koji je prijavljen 2011. godine, a počeo sa radom 2012. godine i treba da bude okončan do marta 2015. godine, ima za cilj da posredstvom Evropske komisije proširi i unapredi postojeću inicijativu za unapređivanje informaciono-komunikacione tehnologije i povećanje kvaliteta i količine digitalnih arhivskih sadržaja u Arhivskom portalu Evrope.

5 OSAM RADNIH PAKETA APEX PROJEKTA

Rad na realizaciji APEx projekta i nastajanje evropskog portala obeležio je podelu ukupnog obima posla na osam "radnih paketa"⁵ (slika 3).

Holandski nacionalni arhiv preuzeo je upravljanje projektom (WP1), tj. usklađivanje komunikacije svih partnera u projektu, kao i održavanje uspešne interakcije Evropske komisije i projektnog tima (Lemić, 2011). Drugi radni paket (WP 2) osigurao je interoperabilnost APEx projekta (u kooperaciji sa Europeanom) i predvodi ga Nemački savezni arhiv. Razvoj infrastrukture & hosting, koji predviđa održavanje rezultata APEnet projekta, njegovo unapređivanje i dostavljanje sadržaja raznih arhivskih ustanova iz APEx-a u Europeanu deo je trećeg radnog paketa (WP 3) i obavezu nad njim preuzeo je Španski državni arhiv. Četvrti radni paket (WP 4) vodi Nemački savezni arhiv i bavi se standardima za izgradnju nacionalnih portala i davanjem daljih smernica o razmeni metapodataka. Alat i podrška deo je petog radnog paketa (WP 5) Arhivske uprave Francuske i podrazumeva prikupljanje informacija o postojećim sadržajima, kao i osiguravanje alata za izradu plana za spajanje lokalnog sadržaja na Portal za svaku državu. Nacionalni arhiv Estonije je vođa šestog radnog paketa (WP 6) upotrebljivost i Web 2.0 i preuzeo je aktivnost na unapređivanju Portala od strane korisnika, osiguranju informaciono tehnološkog razvoja APEx-a, te primenu Web 2.0 u cilju modernizacije sadržaja. Švedski nacionalni arhiv ispred radne

⁴ ICARUS (International Centre for Archival Research), dostupno na web stranici: <http://icar-us.eu/en/>.

⁵ "Work Packages".

grupe za **diseminaciju i trening** (WP 7) obuhvata aktivnosti na dizajnu i uređivanju mrežne stranice projekta, komunikacijske strukture i sastava učenja na daljinu, organizovanje marketinških aktivnosti i vođenje odnosa sa javnošću, pripremu i objavljivanje infomacija i promotivnog materijala o projektu i Portalu. *Arhiv Holandije* preuzeo je aktivnosti nad osmom radnom gupom **održivosti projekta** (WP 8) i aktivnostima vezanim za pripremu pravnih temelja, organizacijske strukture i poslovne strategije za izgradnju nove organizacije, koje će nakon završetka APEX projekta održati Portal.

WP 1	Holandski nacionalni arhiv	upravljanje projektom
WP 2	Nemački savezni arhiv	interoperabilnost APEX projekta (u kooperaciji sa Europeanom)
WP 3	Španski državni arhiv	razvoj infrastrukture & hosting
WP 4	Nemački savezni arhiv	standardi za izgradnju nacionalnih portala
WP 5	Arhivska uprava Francuske	alati i podrška
WP 6	Nacionalni arhiv Estonije	upotrebljivost i Web 2.0
WP 7	Švedski nacionalni arhiv	diseminacija i trening
WP 8	Arhiv Holandije	održivost projekta

Slika 3: Radni paketi APEX - projekta Evropa (izvor: sa web stranice APEX - projekta)

6 PARTNERI APEX - PROJEKTA

U Projektu APEX uzelo je dosad učešće ukupno 33 partnera iz 32 zemlje (videti sliku 4). Srbija je u Projektu prisutna putem nedavnog predavljanja digitalnih sadržaja *Istorijskog ahiva Beograda*. Potrebna dokumentacija za pristup APEX projektu i Sporazum o razmeni podataka su potpisani, kako sa Kancelarijom APEX-a, Nacionalnim arhivom Holandije, tako i sa Europeanom. Sva dokumentacija je dakle kompletirana, a *Istorijski arhiv Beograda* se registrovao i kod Evropske komisije za projekte pod pokroviteljstvom EU, te se sad može raditi i na sledećim koracima, od kojih je jedan svakako i predavljanje digitalnih sadržaja. Za sada se, na portalu Projekta i u direktorijumu arhiva, mogu naći podaci o Istorijskom arhivu Beograda (preko linka dostupnog na web stranici <http://www.arhiv-beograda.org/index.php/rs/>, Internet 4).

Slika 4: Partneri APEX projekta (izvor: sa web stranice APEX -projekta)

Zemlje učesnice APEX projekta (slika 4), uključujući i nacionalne arhive država koje predstavljaju su:⁶

- **Belgija:** Državni arhiv Belgije - Algemeen Rijksarchief en Rijksarchief in de Provinciën / Archives générales du Royaume et Archives de l'État dans les Provinces,
- **Bugarska:** Archives State Agency Republic of Bulgaria - Държавна Агенция Архиви,
- **Danska:** Državni arhiv - Rigsarkivet,
- **Nemačka:** Savezni arhiv - Bundesarchiv **Estonija:** Nacionalni arhiv Estonije - Rahvusarhiiv,
- **Finska:** Nacionalni arhiv Finske - Kansallisarkisto,
- **Francuska:** Arhivska uprava Francuske - Direction générale des Patrimoines - Service Interministériel des Archives de France, SIAF,
- **Grčka:** General State Archives of Greece - Γενικά αρχεία του κράτους,
- **Velika Britanija:** Archives Hub,
- **Irska:** Nacionalni arhiv Irske - An Chartlann Náisiúnta,
- **Island:** Nacionalni arhiv Islanda - Þjóðskjalasafn Íslands,
- **Italija:** Ministero per i Beni e le Attività Culturali. Direzione generale per gli archivi,
- **Hrvatska:** Hrvatski državni arhiv,
- **Letonija:** Nacionalni arhiv Letonije - Latvijas Nacionālais arhīvs,
- **Lihtenštajn:** Landesarchiv,
- **Litvanija:** Office of the Chief Archivist of Lithuania - Lietuvos vyriausiojo archyvaro tarnyba,
- **Luksemburg:** Nacionalni arhiv Luksemburga - Archives Nationales de Luxembourg,
- **Malta:** Nacionalni arhiv Malte - National Archives of Malta,
- **Holandija:** Nacionalni arhiv Holandije,
- **Norveška:** National Archival Services of Norway - Arkivverket,
- **Austrija:** Državni arhiv Austrije - Österreichisches Staatsarchiv,
- **Poljska:** Head Office of Polish State Archives - Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych,
- **Portugalija:** Ministry of Culture - Directorate-General of the Archives - Ministério da Cultura - Direcção-Geral de Arquivos,
- **Rumunija:** Nacionalni arhiv Rumunije - Arhivele Naționale ale României,
- **Švedska:** Državni arhiv - Riksarkivet,
- **Švajcarska:** Schweizerisches Bundesarchiv,
- **Srbija:** Istorijски arhiv Beograda - Историјски архив Београда,
- **Slovačka:** Department of Archives - Ministry of Interior of the Slovak Republic - Odbor archívov - Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky,

---

⁶ Dostupno 9. marta 2014. na web stranici:
http://www.bundesarchiv.de/archivgut_online/laufende_projekte/apenet/beteiligte_archive/index.html.

- **Slovenija:** Archives of the Republic of Slovenia - Arhiv Republike Slovenije,
- **Španija:** Ministry of Education, Culture and Sports of Spain - Ministerio de Educación, Cultura y Deporte,
- **Češka:** National Archives of the Czech Republic - Národní Archiv,
- **Mađarska:** Nacionalni arhiv Mađarske - Magyar Országos Levéltár,
- **ICARUS** - International Centre for Archival Research.

7 TEHNIČKA STRUKTURA PROJEKTA

APEX projekat, kao i prethodni APENET projekat, zahteva jedinstven pristup obradi informacija putem međunarodnih standarda i shodno tome standardizovan format za prihvatanje i razmenu informacija. Standardi koji omogućuju pravilnu obradu elektronskih dokumenata i utvrđuju proceduru pristupa takvim dokumentima su: **EAD** (Encoded Archival Description) zatim skorijeg datuma je standard **EAC** (Encoded Archival Context) i **METS** (Metadata Encoding and Transmission Standard).⁷

Korišćenje nabrojanih standarda predstavlja zapravo pretpostavku standardizovanog opisa u prezentaciji digitalnih zapisa koji će krajnjeg korisnika dovesti do ukupnih informacija koje ga zanimaju, isto tako i u smislu kreiranja metapodataka digitalizovanih sadržaja i digitalnih arhiva.

U kontekstu informatičke revolucije većina arhiva u Evropi odlučuje o daljim pravcima razvoja svojih institucija, pre svega kada je reč o profesionalnoj, teorijskoj i praktičnoj arhivskoj delatnosti. Arhivi sve više koriste Internet da bi olakšali nesmetan pristup svojim fondovima i zbirkama. Sa druge strane u svetu se "ozbiljno radi na razvijanju i primeni softverskih rešenja koja bi povezala postojeće međunarodne standarde ISAD(g), ISAAR (cpf) sa standardima koji omogućavaju pravilnu obradu elektronskih dokumenata. Iskustva i modeli aplikativnih programa omogućuju primenu standarda za elektronske (digitalne) arhive, pa se time stvara jedan jedinstveni virtuelni arhiv na globalnom nivou" (Adžić, 2009). Upotreba zajedničkih standarda omogućava dalji rad na njihovom daljem razvijanju i izbegavanje kasnijih troškova za migraciju podataka.

IZVORI I LITERTURA

- Adžić S. (2009). Međunarodni standardi za digitalne arhive EAD, EAC, METS. *Arhivski anali, časopis društva arhivskih radnika Vojvodine, godina V, broj 5*, str. 299-307. Novi Sad: Arhiv Vojvodine.
- Internet 1: Čačanska biblioteka na konferenciji Europeana. Dostupno 25. novembra 2014. na web stranici <http://www.srpsko-rusko.com/kultura/cacanska-biblioteka-na-konferenciji-europeana>.
- Internet 2: APENET project. Dostupno 25. novembra 2014. sa web stranice: <http://www.apenet.eu/>.
- Internet 3: APEX project. Dostupno 10. decembra 2014. sa web stranice: <http://www.apex-project.eu/>.
- Internet 4: Istorijski arhiv Beograda. Dostupno 9. marta 2015. sa web stranice: <http://www.arhiv-beograda.org/index.php/rs/>.
- Internet 5: ICARUS. Dostupno 9. marta 2015 na web stranici: <http://icar-us.eu/en/>.

⁷ EAD (Encoded Archival Description - normirani arhivski opis), EAC (Encoded Archival Context - normirani arhivski kontekst) i METS (Metadata Encoding and Transmission Standard - standard za normiranje i prenos metapodataka).

- Internet 6: Apex - Projektpartner. Dostupno 9. marta 2015. sa web stranice: http://www.bundesarchiv.de/archivgut_online/laufende_projekte/apenet/beteiligte_archive/index.html.
- Lemić, V. (2011). Izgradnja europske arhivske mreže: Suvremeni trendovi i projekti. V: Faletar Tanacković (ur.) *Zbornik radova / 14. seminar Arhivi, knjižnice, muzeji: mogućnost suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture*, [Poreč, 17.-19. studenoga 2010]. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo.
- Pejović, S. (2010). Arhivi i Web tehnologija: nezaobilazni imperativ modernog doba. *Atlanti*, št. 20, str. 305-321. Maribor: International institute for archival science. Dostupno 25. avgusta 2014 sa web stranice: <http://www.iias-trieste-maribor.eu/fileadmin/atti/2010/Pejovic.pdf>.

SUMMARY

Danijela BRANKOVIĆ*

APEx-PROJECT: ARCHIVES PORTAL EUROPE NETWORK OF EXCELLENCE

APEx - the Archives Portal Europe network of excellence - continues the work of the APEnet project (2009-2012) in which 19 European national archives and Europeana established and released the Archives Portal Europe. With the continued expansion and enhancement of the Archives Portal Europe, APEx will contribute to the development of a coherent digital infrastructure, which opens up the portal to our common cultural heritage of archives, equally accessible for citizens, researchers, businesses and governments alike. Funded and supported by the European Commission within the framework of the Information and Technology Policy Support Programme (ICT-PSP), APEx will run from March 2012 until February 2015.

APEx will expand the network of contributing archival institutions throughout Europe, stabilise the Archives Portal Europe infrastructure and host and improve its throughput capacity, improve substantially the interoperability with Europeana, make more standards and guidelines as well as tools and support available for the content providers to facilitate content delivery, develop dissemination and training programmes to encourage and advance aggregation at national levels and thereby raise awareness for Europe's rich collections of archival holdings, power innovation in usability and Web 2.0 functionality to ensure up-to-date content delivery, sustain all efforts mentioned above, cooperate actively with Europeana on the interoperability of metadata formats and rights management of archives, provide easy access via the Archives Portal Europe to as much archival content of as many European institutions as possible and equally, to channel all digitised and digital archives to Europeana.

---

* *Danijela Branković, archival councilor, Archives of Vojvodina, Dunavska 35, 21000 Novi Sad, Serbia, contact: danijela.b@arhivvojvodine.org.rs.*